

СЕКЦІЯ 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-389-0-1>

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кольцов Віталій Михайлович

*доктор політичних наук,
професор кафедри педагогіки та психології
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

В умовах широкомасштабної збройної агресії відбувається консолідація суспільства навколо захисту України від агресора та підтримки європейських цінностей. Суттєві трансформації відбуваються у середовищі політичної еліти, трансформується інституційна взаємодія, змінюється роль опозиції у цілому та, парламентської опозиції, зокрема.

Це актуалізує проблему визначення сутності опозиційної діяльності в умовах воєнного стану, ролі та функцій парламентської опозиції під час війни. На окрему увагу заслуговують такі питання, як суб'єктність парламентської опозиції, її політичний і правовий статус в умовах воєнного стану; нарешті, критерії ефективної та результативної діяльності парламентської опозиції.

Опозиція відіграє важливу роль у підвищенні ефективності інституційної взаємодії.

Слід погодитись із тим, що «Спираючись на теорію вибору, соціальні науки можуть запропонувати рішення проблеми оптимальної комбінаторики інституційної взаємодії. Розгляд окремих інститутів є помилковим. Досвід посткомуністичних реформ переконливо показав, що проблема полягає не у створенні окремих інститутів, а в забезпеченні їх ефективної взаємодії. Такий підхід потребує міждисциплінарних досліджень. Успіху інституційної взаємодії заважають не лише політичні, а й перш за все соціальні та культурні фактори... Щоб досягти успіху реформ, ми повинні знайти в собі сміливість будувати інституційну взаємодію, не лише шляхом механічного запозичення інституцій, подібних до тих, що є в країнах консолідованої демократії,

але й шляхом створення своєї унікальної моделі... політичні еліти в Україні постійно шукають оптимальний баланс сил, вирішуючи подвійну проблему забезпечення оборони країни та демократизації інституційної взаємодії. Вирішенню цієї проблеми заважають постійні коливання політичного курсу [3, с. 584].

Недостатня ефективність інституційної взаємодії, постійні конфлікти між урядом, парламентом та інститутом президентства, протистояння між владою та опозицією під впливом особистих амбіцій лідерів значно ускладнювали процес демократичних реформ. Також це не дозволяло здійснити перехід від електоральної до консолідованої демократії, адже головним інструментом маніпуляцій громадянською думкою з боку політичних еліт став пошуком тем, які розколюють суспільство. Також свідченням недостатньої ефективності інституційної взаємодії стали конституційні реверси, які знижували рівень довіри суспільства до публічної влади, делегітимізували її в очах громадян. Тобто, під час воєнного стану опозиційна діяльність потребує суттєвої перебудови та переосмислення власного місця у системі інституційної взаємодії, адаптації до нової ролі у нових умовах.

Разом із колегами ми раніше вже визначали місце опозиції у політичному процесі, як компонента інституційної взаємодії: «Визначено, що особливістю вітчизняного політичного процесу є його персоналізація, як у вимірі урядування (публічного управління та адміністрування) так і в електоральному вимірі. До компонентів інституційної взаємодії віднесено публічну владу, опозицію та групи інтересів. Контекстом інституційної взаємодії визначено «подвійний перехід» українського суспільства. По-перше, від радянського авторитаризму до консолідованої демократії. По-друге, глобальний процес формування мережевого суспільства, перехід від традиційних комунікацій до глобальних комунікативних мереж. Визначено, що інституційна взаємодія в українському політичному процесі усе більшою мірою опосередковується глобальними комунікативними мережами. У процесі європейської інтеграції актуалізується завдання щодо переведення взаємодії між окремими політиками на рівень інституційної взаємодії. Це передбачає вироблення та закріплення у масовій свідомості правил та норм взаємодії між інститутами. Відзначено необхідність підвищення ефективності інституційної взаємодії в Україні. На заваді цьому стають перманентні зміни до законодавства щодо взаємодії між парламентом, президентом та урядом («конституційні реверси») та правова неврегульованість діяльності груп інтересів» [2, с. 82].

Станом на 2022 рік у політичному ландшафті України (передусім, йдеться про медіа ландшафт) були досить потужно представлені три

політичні сили: «Слуга народу», «Європейська Солідарність» та потенційна партія С. Притули.

Ось що зазначалось з цього приводу: «Головними ньюсмейкерами, як правило, стали представники влади і силових відомств, які розповідають або про військову обстановку, або про законодавчі та економічні нововведення. Будь-яка критика правлячої команди, яка здебільшого доноситься з соцмедіа, вже не дає такого ефекту, як у мирний час. І тому опозиційним партіям, які ще в лютому були вгорі рейтингових таблиць, непросто вписатися в поточний порядок денний... Поки ми бачимо, що зараз є три прохідних партії. Лідирує «Слуга народу» з приблизно 50%, далі йде проєкт Притули і ще «Євросолідарність». Інших не видно. Але це зараз» [1].

У 2023 опозиційна діяльність зазнала чергових трансформацій, усе активніше критикуючи владу та використовуючи інформаційні ресурси та медіа-скандали задля підвищення власного рейтингу. Фактично, парламентська опозиція повернулась до виконання функції критики влади. Натомість, головними функціями опозиційної діяльності залишаються мобілізаційно-соціалізуюча, представницька та стабілізаційна.

Література:

1. Безпалько У. Що відбувається в опозиції і хто може скласти конкуренцію владі? *РБК-Україна*. 2022. 24 серпня. URL: www.rbc.ua/ukr/news/proishodit-opozitsii-sostavit-konkurentsiyu-1661111930.html
2. Ярова Л. В., Яковлева Л. І., Кольцов В. М. Компоненти інституційної взаємодії в українському політичному процесі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 38. С. 82–86.
3. Yakovleva L., Yakovlev D. Institutional interaction and political choice in a transitional society. What role for the social sciences. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2020. № 2(4). P. 582–608.